अनिवार्य नेपाली विषयको पाठ्यक्रम

पाठ्यांश शीर्षक : अनिवार्य नेपाली (३०१)	पूर्णाङ्क : १००
तह : स्नातक	उत्तीर्णाङ्क : ३५
सत्र : पहिलो	प्रतिहप्ता पाठघन्टी : ६
	जम्मा पाठघन्टी : १५०

१. पाठ्यांश परिचय

यो पाठ्यक्रम त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत विभिन्न सङ्कायका स्नातक तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषामा विशिष्ट बोध, अभिव्यक्ति र रचना कौशलको विकास गर्न तयार पारिएको हो । यस पाठ्यक्रममा नेपाली भाषाको कथ्य र लेख्य स्वरूप, शब्द भण्डार, वाक्यतत्त्वपरक रचना, सङ्कथन संरचना, नेपाली वाङ्मयका विभिन्न क्षेत्रका गद्यांशको पठनबोध, व्यावहारिक लेखन तथा निबन्धात्मक अभिव्यक्तिका साथै निर्धारित साहित्यिक कृतिहरूको पठन, आस्वादन र अभिव्यक्ति क्षमताको विकास गर्ने पाठ्य सामग्रीहरू समावेश गरिएका छन् ।

२. साधारण उद्देश्य

यस पाठ्यांशको अध्ययनपछि विद्यार्थीहरू निम्नलिखित विशिष्ट भाषिक सिप आर्जन गर्न सक्षम हुने छन् :

- कथ्य र लेख्य नेपालीको भिन्नता पहिल्याई मानक रूपको प्रयोग गर्न,
- नेपाली वाङ्मयका विविध क्षेत्रमा प्रयुक्त शब्दहरूको स्रोत, वर्ग र बनोट पहिचान गरी सन्दर्भपूर्ण वाक्यमा प्रयोग गर्न,
- तालिका, चित्राकृति (डायग्राम) रेखाचित्र (ग्राफ) र आरेखको सूचनालाई अनुच्छेदमा रूपान्तर गर्न तथा अनुच्छेदमा रहेका सूचनालाई तालिका, चित्राकृति आलेख र आरेखमा रूपान्तर गर्न,
- नेपाली वाक्यतत्त्वको स्वरूप पहिचान गरी वाक्यतत्त्वपरक रचना गर्न,
- पाठ वा पाठांशको सङ्कथन संरचना पहिल्याउन,
- वाङ्मयका विविध क्षेत्रका गद्यांशहरू पढी तिनमा आधारित बोधप्रश्नहरूको उत्तर दिन,
- सम्बद्ध गद्यांशको बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरण गर्न,
- पाठ वा पाठंशका विषयवस्तुमा आधारित भई स्वतन्त्र अभिव्यक्ति प्रकट गर्न,
- निर्धारित ढाँचामा आधारित भई व्यावहारिक लेखन र प्रतिवेदन तयार गर्न,
- विभिन्न विषयमा आत्मपरक तथा वस्तुपरक निबन्ध लेख्न,
- निर्धारित कविता, गीत/गजल, निबन्ध, कथा, उपन्यास र नाटकको सरसर्ती अध्ययन तथा तिनको आस्वादन गर्न र प्रतिक्रिया दिन ।

३. विशिष्ट उद्देश्य तथा पाठ्यविषय

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यविषय	अङ्क	पा.ध.
• शब्दहरूको अक्षरीकरण गर्न, • नेपाली वर्णविन्यास प्रयोग गर्न ।	**एकाइ एक : अक्षरीकरण र वर्णविन्यास** (क) शब्दहरूको अक्षरीकरण (ख) नेपाली वर्णविन्यास	५	७
• नेपालीका विभिन्न स्रोतका शब्दको पहिचान गर्न, • शब्दवर्ग छुट्ट्याई शब्दको बनोट देखाउन, • शब्दार्थ अनुसार शब्दहरूको प्रयोग गर्न ।	**एकाइ दुई : नेपाली शब्दभण्डार** (क) शब्दस्रोत र शब्दवर्ग (ख) शब्दबनोट (ग) शब्दार्थ र शब्दहरूको प्रयोग (विभिन्न विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित सामान्य र विशिष्ट प्रकृतिका पारिभाषिक शब्दको प्रयोग) र अभ्यास	१०	१५

• वर्णनात्मक प्रकृतिका स्वतन्त्र रचना निर्माण गर्न, • निर्देशित रचना तयार गर्न • वाक्य संश्लेषण गर्न	**एकाइ तिन : वाक्यतत्त्वपरक रचना** (क) स्वतन्त्र रचना (लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, करण अकरणका आधारमा वर्णन) (ख) निर्देशित रचना (वाक्यान्तरण) (ग) वाक्य संश्लेषण	१०	१५
• शब्दहरूका व्याकरणिक र कोशीय संसक्ति पहिल्याउन, • अन्तर्वाक्यात्मक अर्थान्विति पत्ता लगाउन।	**एकाइ चार : सङ्कथन/ पाठको संरचना** (क) व्याकरणिक संसक्ति (ख) कोशीय संसक्ति	५	८
• नेपाली वाङ्मयका विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित दृष्टांश र अदृष्टांश पाठ/पाठ्यांश तथा बोधात्मक प्रश्नको अभ्यास गर्न।	**एकाइ पाँच : पठनबोध** नेपाली वाङ्मयका शिक्षा, अर्थव्यवस्था, भूगोल, ऊर्जा, वातावरण, जैविक विविधता, विज्ञान, प्रविधि, स्वास्थ्य, खेलकुद, भाषा साहित्य, सूचना, सञ्चार, समाज, संस्कृति, दर्शन, मनोविज्ञान, कानुन, कृषि, वन, जीवजन्तु र वनस्पति आदि क्षेत्रसँग सम्बन्धित सामान्य तथा विशिष्ट दृष्टांश र अदृष्टांश पाठ वा पाठांशमा आधारित अनुमानात्मक, निष्कर्षात्मक, तथ्यात्मक, संरचनात्मक तथा समीक्षात्मक प्रकृतिका प्रतिक्रियामूलक तथा बहुवैकल्पिक बोध प्रश्नहरूको अभ्यास।	१०+५	२२
• तालिका, चित्राकृति (डायग्राम) रेखाचित्र (ग्राफ) र आरेखको सूचनालाई अनुच्छेदमा र अनुच्छेदमा रहेका सूचनालाई तालिका, चित्राकृति (डायग्राम) रेखाचित्र (ग्राफ) र आरेखमा रूपान्तर गर्न	**एकाइ छ : सन्दर्भपूर्ण सूचनाको रूपान्तर** (क) तालिकाको अनुच्छेदमा रूपान्तर र सूचनाको तालिकीकरण (ख) चित्राकृति (वृत्ताकार र स्तम्भ) को अनुच्छेदमा रूपान्तर र सूचनाको चित्राकृति (वृत्ताकार र स्तम्भ) मा रूपान्तर (ग) रेखाचित्रको अनुच्छेदमा रूपान्तर र अनुच्छेदको रेखाचित्रमा रूपान्तर (घ) आरेखको अनुच्छेदमा रूपान्तर र अनुच्छेदका सूचनाको आरेखमा रूपान्तर	५	८
• विभिन्न अनुच्छेदबाट बुँदाटिपोट र सङ्क्षेपीकरण गर्न।	**एकाइ सात : बुँदाटिपोट र संक्षेपीकरण**	५	७
• विभिन्न प्रकृतिका स्वतन्त्र अनुच्छेद रचना गर्न	**एकाइ आठ : अनुच्छेद रचना** (स्वतन्त्र तथा निर्देशित अनुच्छेद लेखन)	५	८
• विज्ञापन, सम्पादकलाई चिठी, शुभकामना, बधाई ज्ञापन, श्रद्धाञ्जली, समवेदना र व्यक्तिवृत्तका नमुना तयार गर्न।	**एकाइ नौ : व्यावहारिक लेखन** (क) विज्ञापन र सम्पादकलाई चिठी (ख) शुभकामना, बधाई, श्रद्धाञ्जली/समवेदना (ग) व्यक्तिवृत्त	५	७
• विभिन्न विषयसँग सम्बद्ध आत्मपरक र वस्तुपरक निबन्ध सिर्जना गर्न।	**एकाइ दश : निबन्ध लेखन** आत्मपरक र वस्तुपरक / निबन्ध सिर्जना	८	१२

• घटना, समारोह, भ्रमण, निरीक्षण जस्ता विषयमा प्रतिवेदन तयार गर्न ।	**एकाइ एघार : प्रतिवेदन** घटना, समारोह, भ्रमण र निरीक्षणमा आधारित प्रतिवेदन लेखन	७	११
• कविता, गीत / गजल, निबन्ध, कथा, उपन्यास र नाटकको सरसर्ती अध्ययन गरी तिनको आस्वादन गर्न ।	**एकाइ बाह्र : साहित्यिक कृतिको अध्ययन** (क) कविता/गीत/गजल • माधव घिमिरे : तिम्रो र हाम्रो मन एक होओस् • भूपि शेरचन : मेरो चोक • हरिभक्त कटुवाल : भोलिको नेपाल • दुर्गालाल श्रेष्ठ - मनको दैलो • अमर गिरी - चराका गीतहरू • धीरेन्द्र प्रेमर्षि - आँसु लुकाई परेलीमा (ख) निबन्ध • लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा - के नेपाल सानो छ ? • शंकर लामिछाने - गोधूलि संसार • भैरव अर्याल - टाउको • शारदा शर्मा : सुखसत्ता (ग) कथा • विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला- एक रात • राजेन्द्र विमल - लङ्का काण्ड • पद्मावती सिंह - आरुको बोट • ऋषिराज बराल - पछबरिया टोल • महेशविक्रम शाह - गाउँमा गीतहरू गुन्जिँदैनन् (घ) उपन्यास • सरुभक्त - चुली (ङ) नाटक • विजय मल्ल - सत्ताको खोजमा • कृष्ण शाह यात्री - पीडा आरोहण	२०	३०

४. शिक्षण विधिः कक्षागत व्याख्यान, प्रश्नोत्तर, छलफल, कक्षाकार्य, समूहकार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य आदिद्वारा अभ्यास गराइने छ ।

५. मूल्याङ्कन पद्धति : विद्यार्थीहरूले १०० पूर्णाङ्कको वार्षिक परीक्षा दिने छन् । विशिष्टीकरण तालिका (ग्रिड) मा दिइए अनुसार विभिन्न एकाइगत सन्तुलन हुने गरी १०० पूर्णाङ्कका विभिन्न प्रश्नहरू सोधिने छन् । शिक्षाशास्त्र सङ्कायका लागि ९० अङ्का यही प्रकृतिका प्रश्नहरू र समग्र पाठ्यांशबाट अङ्क १ / १ का बहुवैंकल्पिक १० वटा प्रश्न गरी जम्मा १०० पूर्णाङ्कका प्रश्नहरू सोधिने छन् ।

पाठ्यपुस्तक

- अनिवार्य नेपाली स्थायी समिति, नेपाली साहित्यिक रचना (परिवर्तित दो.सं. २०६९), साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।
- अनिवार्य नेपाली स्थायी समिति, त्रि. वि. पाविके, अनिवार्य नेपाली व्याकरण, बोध र रचना (प्रस्तावित) काठमाडौं ।

सहायक सामग्री

- टङ्क न्यौपाने, **मानक नेपाली व्याकरण र कार्यमूलक लेखन**, श्याम ब्रदर्स, विराटनगर
- मोहनराज शर्मा, **शब्दरचना र वर्णविन्यास, नवीन प्रकाशन, काठमाडौं ।**
- लालानाथ सुवेदी **नेपाली बोध र रचना कौशल**, हिमालय बुक्स स्टल, काठमाडौं ।
- हेमाङ्गराज अधिकारी, **प्रयोगात्मक नेपाली व्याकरण**, साझा प्रकाशन, काठमाडौं ।

विशिष्टीकरण तालिका

(प्रश्नयोजना)

क्र.सं	परीक्षणीय पाठ्यवस्तु	प्रश्नको प्रकृति	सोधिने प्रश्न	उत्तर गर्ने प्रश्न	अङ्क	विवरण
१.	अक्षरीकरण र वर्णविन्यास	सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	२	१	५	वर्णविन्यासरसम्बन्धी छोटो अनुच्छेद दिई त्यसबाट ५ अङ्कको प्रश्न अथवा छोटो अनुच्छेद दिई अक्षरीकरणसम्बन्धी ५ अङ्कको प्रश्न ।
२	शब्दभण्डार	सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	३	२	५/५	एउटा अनुच्छेद दिई त्यसबाट शब्दस्रोत र शब्दवर्गसम्बन्धी ५ अङ्कको प्रश्न, शब्दबनोट सम्बन्धी ५ अङ्कको प्रश्न र सामान्य र विशिष्ट प्रकृतिका पारिभाषिक शब्दको सन्दर्भपूर्ण अर्थ र वाक्यमा प्रयोगसम्बन्धी ५ अङ्कको प्रश्न ।
३.	वाक्यतत्त्वपरक रचना वाक्यकोटिपरक रचना	वाक्यान्तरण/ सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक (निर्देशित) रूपान्तर / सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक (निर्देशित)	३	२	१०	खास वाक्यकोटि (काल : अभूत र भूत,; पक्ष : अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात, भाव : आज्ञार्थ, इच्छार्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ; वाच्य : कर्तृ/कर्म/भाव) को ढाँचामा आवश्यकताअनुसार सङ्गति (लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर) मिलाई कम्तीमा ५ वाक्यमा अङ्क ५/५ का दुई वटा अनुच्छेद लेख्ने प्रश्न र एक छोटो अनुच्छेद दिई वाक्यान्तरण गर्ने अङ्क ५ को एक प्रश्न ।
४	सूचनाको रूपान्तर	सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक (निर्देशित)	२	१	५	तथ्याङ्कीय संरचना (तालिका, चित्राकृति, रेखाचित्र, आरेख आदि) लाई अनुच्छेदमा लेख्ने एक प्रश्न र अनुच्छेदका सूचनालाई तथ्याङ्कीय सूचना (तालिका, चित्राकृति, रेखाचित्र, आरेख) मा रूपान्तर गर्ने एक प्रश्न ।
५.	सङ्कथन/पाठको संरचना	सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक (निर्देशित)	२	१	५	व्याकरणिक संसक्तिसम्बन्धी अनुच्छेदमा आधारित एक प्रश्न र कोशीय संसक्तिसम्बन्धी अनुच्छेदमा आधारित भई एक प्रश्न ।
६.	पठनबोध	बोधात्मक/ सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक/ बहुविकल्पी	१.+१	१.+१	७.५ + ७.५ = १५	करिब २५० शब्दसम्मको गद्यांश दिई सामान्य बोधका लागि अङ्क ७.५ को ५ प्रश्न र करिब २५० शब्दसम्मका गद्यांश दिई बहुवैकल्पिक (तथ्यपरक, व्याख्यापनात्मक, निष्कर्षात्मक, अनुमानात्मक र प्रतिक्रियात्मक) बोधमा आधरित अङ्क ७.५ को ५ प्रश्न ।
६.	बुँदाटिपोट र	टिपोट,	२	१	५	करिब २५० शब्द सम्मको कुनै गद्यांश दिई

	सङ्क्षेपीकरण	सङ्क्षेपीकरण /सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक				त्यसबाट मुख्य मुख्य ५ बुँदा टिपोट गर्ने एक प्रश्न वा २०० शब्दसम्मको गद्यांशलाई एक तृतीयांशमा सङ्क्षेपीकरण गर्ने एक प्रश्न ।
७.	अनुच्छेदरचना	रचना/सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	२	१	५	समसामयिक विषयवस्तुसँग सम्बन्धित स्वतन्त्र अभिव्यक्ति दिने एक प्रश्न वा दिइएका बुँदासारका आधारमा अनुच्छेद लेखनसम्बन्धी एक प्रश्न ।
८.	व्यावहारिक लेखन	रचना/सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	२	१	५	सम्पादकलाई चिठी, शुभकामना, बधाई, श्रद्धाञ्जली/ समवेदना, विज्ञापन, व्यक्तिवृत्तमध्ये कुनै दुईमा आदिमा आधारित दुई प्रश्न ।
९.	निबन्ध	रचना/ निबन्धात्मक	३	१	८	विभिन्न प्रकृतिका ३ शीर्षक दिई तिनमध्ये कुनै एकमा कम्तिमा ३०० शब्दसम्मको वस्तुपरक वा आत्मपरक निबन्ध रचना गर्ने प्रश्न ।
१०.	प्रतिवेदन लेखन	रचना/सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	१	१	७	निर्धारित ढाँचाको अनुसरण गरी घटना, समारोह, भ्रमण वा निरीक्षणसँग सम्बन्धित कुनै एक शीर्षकमा सङ्क्षिप्त प्रतिवेदनसम्बन्धी प्रश्न ।
११.	साहित्यिक कृतिको आस्वादन	(क) प्रतिक्रियात्मक/ सङ्क्षिप्त उत्तरात्मक	३	२	१०	स्रष्टाको परिचयसम्बन्धी अनुच्छेदलाई व्यक्तिवृत्तका ढाँचामा परिवर्तन वा परिचय सम्बन्धी व्यक्तिवृत्तलाई अनुच्छेदमा रुपान्तर सम्बन्धी प्रश्न, बुँदासारमा आधारित स्रष्टाका विशेषता सम्बन्धी अनुच्छेदलेखन वा गद्यांशलेखन सम्बन्धी प्रश्न, कृतिको आस्वाद्य/कथ्य विषय, पात्रका कार्य/चरित्र, कृतिको भाव, परिवेश तथा शीर्षक सन्दर्भ आदिमध्ये कुनै एक आधारसँग सम्बन्धित एक प्रश्न गरी जम्मा तिन प्रश्न । (कविता/गीत/गजल, कथा, निबन्ध विधाबाट कुनै एक एक प्रश्न मात्र पर्ने गरी दिनुपर्ने)
		(ख) प्रतिक्रियात्मक / निबन्धात्मक	२	१	१०	कृतिको आस्वाद्य /कथ्य विषय, पात्रका कार्य/ चरित्र, मुख्य भाव वा सन्देश, परिवेश तथा शीर्षक सन्दर्भ आदिमध्ये कुनै एक आधारसँग सम्बन्धित भई निबन्धात्मक उत्तरलेखन सम्बन्धी कुनै २ प्रश्न । (नाटकबाट एक प्रश्न र उपन्यासबाट एक प्रश्न दिने ।

- शिक्षाशास्त्र सङ्कायका लागि यस विशिष्टीकरण तालिकालाई समायोजन गरी ९० अङ्क र समग्र पाठ्यांशबाट १० अङ्कको बहुवैकल्पिक प्रश्न सोध्ने ।

(२०/ ७/ २०६९ को स्थायी समिति बैठकबाट पारित)